

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเพลงแร็ป จากรายการ THE RAPPER

Received : 30 January 2026

Revised : 19 May 2026

Accepted : 10 June 2026

อลิศรา แก้วชนะเนตร^{1*} เอื้อมพร ทิพย์เดช¹ บัณฑิต ทิพย์เดช¹

และวัชรินทร์ แก่นจันทร์¹

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

*Corresponding author e-mail: alissara.aliz@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเพลงแร็ป จากรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2 ในระหว่างปี พ.ศ. 2561-2562 จำนวน 186 เพลง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ร่วมกับแนวคิดของ จันทิมา อังคพนิชกิจ (2561) และของ Van Dijk (2003) ผลการวิจัยพบว่ามีอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในเพลงแร็ป จำนวน 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์คนจน อุดมการณ์เพศภาวะ อุดมการณ์รัฐ อุดมการณ์ประเทศไทย อุดมการณ์เมืองและชนบท และอุดมการณ์ครู นอกจากนี้พบกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างอุดมการณ์จำนวน 9 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ การใช้มูลบท การปฏิเสธ การกลบเกลื่อนหรือการเบี่ยงบัง การใช้วาทกรรม การใช้อุปลักษณ์ การประชดประชัน การใช้สัทพจน์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ โดยจากผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเพลงแร็ปนั้นเป็นเครื่องมือที่สื่อถึงอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ภายใต้การใช้ภาษาที่แยบยลและสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอุดมการณ์

คำสำคัญ: อุดมการณ์, วาทกรรม, เพลงแร็ป, รายการ THE RAPPER

Ideologies in Rap Discourse: A Study of “THE RAPPER” Program

Alissara Kaewchanate,^{1*} Uamporn Thipdet,¹ Bundit Thipdet¹

and Vajrindra Kaencandra¹

¹School of Liberal Arts, University of Phayao

*Corresponding author e-mail: alissara.aliz@gmail.com

Abstract

This research article aims to analyze the ideologies that appear in rap music discourse from the program THE RAPPER Season 1 and 2 between the years 2018-2019, totaling 186 songs. Employing a qualitative research methodology, this study adopts Fairclough's (1995) Critical Discourse Analysis (CDA) framework, integrated with the concepts of Chantima Angkapanichkit (2018) and Van Dijk (2003). The research results found that there are 7 ideologies appearing in the rap songs, namely: childhood ideology, poor people ideology, gender ideology, state ideology, Thailand ideology, urban and rural ideology, and teacher ideology. In addition, 9 linguistic strategies in constructing ideologies were found, namely: lexical strategy, presupposition, denial, mystification or mitigation, speech acts, metaphor, irony, intertextuality, and rhetorical questions. From the said research results, it indicates that rap music is a tool that conveys the ideologies hidden under the ingenious use of language and reflects the relationship between language, power, and ideology.

Keywords: Ideology, Discourse, Rap Songs, THE RAPPER Program

บทนำ

บทเพลงเป็นสื่อในการแสดงออกถึงความรู้สึก ความคิด และอุดมการณ์ในการดำรงชีวิต อาจเนื่องมาจากบทเพลงมีเนื้อหากระทบอารมณ์หรือท่วงทำนองอันเร้าใจทำให้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้มนุษย์เกิดพลังสร้างสรรค์ทางความคิด บทเพลงเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนถึงลักษณะของสังคมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ๆ เช่นเดียวกับจดหมายเหตุที่บันทึกเรื่องราวความเป็นอยู่ของผู้คน วิถีชีวิต และลักษณะทางสังคม เพราะเพลงกับมนุษย์เป็นสิ่งที่ผูกพันและอยู่คู่กันมาแต่ยุคบรรพกาล ดังที่ สุกรี เจริญสุข (2532, น. 113) ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรีกับมนุษย์เป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน ดนตรีมีบทบาทอยู่ในทุกสังคมวัฒนธรรม ดนตรีเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์ยังอาศัยอยู่ในป่า โดยเริ่มจากการปรบมือ เคาะไม้ และเป่าเขาสัตว์ ดนตรีจึงไม่สามารถแยกออกจากมนุษย์ได้ และในชีวิตประจำวันของมนุษย์ล้วนมีความสัมพันธ์กับดนตรีเป็นอย่างมากทั้งเพื่อความบันเทิงและพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ เกือบทุกกิจกรรมของมนุษย์มีดนตรีเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม”

“เพลงแร็ป” เป็นบทเพลงประเภทหนึ่งที่ถือกำเนิดขึ้นจากชาวแอฟริกัน - อเมริกัน ในช่วงปี ค.ศ. 1970 ณ เมืองนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เพลงแร็ปถือเป็นการพูดที่มีลีลาอันเป็นเอกลักษณ์ซึ่งสะท้อนสังคมได้อย่างสนุกสนาน และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยมี “แร็ปเปอร์” คนแรกของโลก คือ คั๊ก ลา ร็อก (Creative Thailand, 2561, สื่อบนออนไลน์) ส่วนศิลปินเพลงแร็ปชาวไทยที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันมีจำนวนมากมาย ไม่ว่าจะเป็น นายอภิสิทธิ์ โอภาสเอี่ยมลิขิต (โจอี้ บอย) นายณัฐภูมิ ศรีหมอก (กอล์ฟ F.Hero) หรือนายพิษณุ บุญยืน (ปูจ่าน ลองไมค์) ศิลปินเพลงแร็ปเหล่านี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาดนตรีแร็ปในประเทศไทยเพราะมีแนวคิดทางดนตรีที่เป็นการบรรยายความรู้สึกและสะท้อนถึงปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทย เพลงแร็ปในปัจจุบันมีความสร้างสรรค์ทั้งด้านเนื้อเพลงและจังหวะดนตรีที่หลากหลาย อีกทั้งในปัจจุบันผู้คนถูกกดดันด้วยกรอบทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่น ถูกสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และผู้มีอำนาจ หรือผู้ที่มีฐานะทางสังคมที่สูงกว่า โดยการถูกควบคุมในการแสดงความคิดเห็นด้วยตัวบทกฎหมายที่ห้ามมิให้วิพากษ์วิจารณ์รัฐ และบุคคลบางกลุ่ม เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยจึงทำให้ประชาชนไม่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นต่อสังคม ดังนั้นจึงทำให้เพลงแร็ปเป็นช่องทางในการแสดงความคิดเห็น และสะท้อนความรู้สึกในใจของผู้คนออกไปได้อย่างอิสระ จนทำให้เกิดรายการประชันเพลงแร็ปต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น รายการ SEA Hiphop Audio Battle รายการ Rap is Now และรายการ THE RAPPER เป็นต้น

การศึกษาเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2 ซึ่งเป็นรายการประกวดร้องเพลงแร็ปผลิตรายการโดยบริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) และบริษัท โต๊ะกลมโทรทัศน์ จำกัด ออกอากาศทางช่องเวิร์คพอยท์ โดย Season 1 ชื่อ THE RAPPER ออกอากาศครั้งแรกในวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2561 มีทั้งหมด 17 ตอน ส่วน Season 2 ชื่อ THE RAPPER 2 ออกอากาศครั้งแรก ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 มีทั้งหมด 17 ตอน รวมทั้งหมดมีจำนวน 186 เพลง เป็นการศึกษาในเชิงวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) โดยใช้แนวคิดของนอร์แมน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough, 1995, อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 41-44) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่ปรากฏในเพลงแร็ปอันจะทำให้เกิดความเข้าใจ ความคิด และอุดมการณ์ที่นำเสนอผ่านบทเพลงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และความหวังที่จะขับเคลื่อนวิถีชีวิตตลอดจนความเป็นไปของสังคมไทย ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างการใช้ภาษากับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในหลายประเด็น เช่น อำนาจ การครอบงำ อุดมการณ์ ความไม่เท่าเทียมกัน ชนชั้นทางสังคม และเพศสภาพ เป็นต้น และเมื่อได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ที่ปรากฏในเพลงแร็ปนั้นก็ยังไม่มีการศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเนื้อเพลงในรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2 มาศึกษาอุดมการณ์

ที่แฝงอยู่ในตัวบทเพลงแร็ป และเบื้องต้นพบว่าตัวบทในเนื้อหาของเพลงมีลักษณะที่น่าสนใจอยู่หลายประการที่เป็น “สารทางอุดมการณ์” ซึ่งสื่อถึงอุดมการณ์บางประการสู่สังคมและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวัยรุ่นในสังคมไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER Season 1 และ Season 2

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่ปรากฏในเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากรายการ THE RAPPER ใน Season 1 และ Season 2 ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูล Qualitative Research

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ปรากฏทฤษฎีและแนวคิดต่อไปนี้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย

1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ในมิติทางภาษาและมิติทางสังคม โดยเน้นแนวทางการศึกษาของแฟร์คลัฟ (Fairclough)

1.2 อุดมการณ์ (Ideology) ทางภาษา โดยเน้นแนวทางการศึกษาของ ฟาน ไจจ์ (Van Dijk, 2003)

1.3 สภาพสังคมและวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง

1.4 พัฒนาการของเพลงแร็ป

1.5 การประกวดร้องเพลงแร็ปในรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดทำข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยรวบรวมบทเพลงแร็ปที่ปรากฏในรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2 ซึ่งเป็นรายการประกวดร้องเพลงแนวแร็ปและฮิปฮอป ผลิตรายการโดยบริษัท เวอร์คพอยท์เอ็นเตอร์เทนเมนต์ จำกัด (มหาชน) และบริษัท โต๊ะกลมโทรทัศน์ จำกัด ออกอากาศทางช่องเวิร์คพอยท์ (ช่อง 23) คือ

2.1.1 รายการ THE RAPPER Season 1 ออกอากาศระหว่างวันที่ 9 เมษายน – 23 กรกฎาคม 2561

2.1.2 รายการ THE RAPPER Season 2 ออกอากาศระหว่างวันที่ 11 กุมภาพันธ์ – 3 มิถุนายน 2562

2.2 ถอดเนื้อหาเพลงแร็ปจากวีดิทัศน์การประกวดร้องเพลงรายการ THE RAPPER ดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร และตรวจสอบความถูกต้องของบทเพลง จำนวน 186 เพลง จากวีดิทัศน์และเอกสารบทเพลง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการวิเคราะห์ โดยใช้กรอบแนวคิดสามมิติตามแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)

3.2 วิเคราะห์ตัวบทที่แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ จากรายการ THE RAPPER จำนวน 186 เพลง

4. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานาวเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในเพลงแร็ปโดยเรียงลำดับตามจำนวนอุดมการณ์ที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุดและยกตัวอย่างประกอบที่สื่อถึงอุดมการณ์นั้น ๆ

5. การสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วาทกรรมในเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่เปิดในการปะทะและการผลิตซ้ำทางความคิด ค่านิยม รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างสังคมในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนของอุดมการณ์ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม บทเพลงเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงที่ถ่ายทอดมุมมองของผู้ผลิตที่มีต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอำนาจ ชนชั้น เพศสภาพ หรือการดิ้นรนต่อสู้ในสังคมเมือง หลังจากศึกษาแนวคิดทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้ว การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์และการตีความที่แฝงอยู่ภายใต้การใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อำนาจ และอุดมการณ์ในเชิงวาทกรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบ ซึ่งพบอุดมการณ์ทั้งสิ้น 7 อุดมการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. อุดมการณ์เด็ก เป็นชุดความคิดที่ชักนำให้เห็นภาพของเด็กทั้งด้านดีและไม่ดี โดยกล่าวถึงการกระทำ พฤติกรรม ตลอดจนลักษณะนิสัยบางประการพร้อมประเมินค่าและตัดสินว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร เพื่อให้ผู้ฟังประพฤติตามสิ่งที่ถูกประเมินค่าว่าดี อุดมการณ์เด็กนี้อาจเป็นกรอบความคิดและพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังให้เด็กปฏิบัติ เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ความอ่อนน้อมถ่อมตน และความมีคุณธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างพลเมืองดีที่มีคุณภาพ ในทางตรงกันข้ามอุดมการณ์เด็กไม่ดีจะนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กที่มีการประพฤติปฏิบัติที่ขัดต่อหลักสังคมและหลักศีลธรรม ทำให้ถูกมองว่าเป็นเด็กเกเร ขาดความรับผิดชอบ โดยมีชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กดีและเด็กไม่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตอบแทนครูบาอาจารย์ บิดามารดาผู้บุพการี เพราะบุญคุณนี้อาจยาวกว่าสายธาราแห่งห้วงนที”

เพลง กล่อม (ขับร้องโดย นายราชวัตร ขลิบทอง: โดม Neykofear)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้คำกริยาที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของเด็กดีซึ่งเป็นการกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับลักษณะของเด็กดีให้แก่ผู้ฟัง โดยใช้คำกริยา คำว่า “ตอบแทน” เป็นการแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่พึงกระทำของเด็กดีต่อผู้มีพระคุณและเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรม “ความกตัญญูรู้คุณ” ซึ่งเป็นกลไกหลักในการควบคุมสังคมขนาดเล็ก ได้แก่ ครอบครัวและสถานศึกษา ข้อความดังกล่าวเป็นการรักษาโครงสร้างอำนาจแนวดิ่ง (Hierarchy Maintenance) คือ “ผู้อาวุโสเป็นใหญ่” โดยเป็นการเน้นย้ำหน้าที่ของผู้น้อยต่อผู้ใหญ่ซึ่งทำให้สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาแบบดั้งเดิมยังคงความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจในการชี้นำสังคมไว้ได้ จึงทำให้วาทกรรมข้างต้นนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและทำให้ผู้ฟังยอมรับต่อบทบาทที่สังคมเป็นผู้กำหนด

2. อุดมการณ์คนจน เป็นชุดความคิดที่สื่อทัศนคติเกี่ยวกับความจน ผู้มีรายได้น้อย เร่ร่อน ไม่มีที่ทำกิน และไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง ซึ่งคนเหล่านี้มักด้อยอำนาจ ตกเป็นเบี้ยล่างของคนกลุ่มใหญ่ ขาดเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงอำนาจ และถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรรวมถึงอำนาจและความมั่งคั่งในสังคม (สุริชัย หวันแก้ว, 2550, น. 18-19) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าตัวบทเพลงแร็ปใช้กลวิธีทางภาษาที่สื่อถึงชุดความคิดเกี่ยวกับคนจนในสังคมให้ผู้ฟังเห็นว่ามีความเป็นเช่นไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คนจนได้แต่ครวญครางสู่คู ผ่านกระบวนการ มึงอาจโดนบีบจากเงิน จนใจมึงด้านชา แต่ว่ากระแสบังคมตัดสิน มึงทุกมาตรา สิ่งที่มีงั้นทำมันจะเป็นบาปตามตัว”

เพลง ยักษ์ใหญ่ไล่ยักษ์เล็ก (ขับร้องโดย นายพศวี ศรีผ่องงาม: พีพี Peecllock)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ตัวอย่างข้างต้นเป็นกลวิธีการใช้คำกริยาวิเศษณ์ “ครวญครางสู่คอก” เป็นการสู้เพื่อเอาตัวรอดจากการติดคุกซึ่งบ่งบอกถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ข้อความนี้ทำหน้าที่ผลิตซ้ำความจริงที่ว่าความยุติธรรมในสังคมซื้อได้ด้วยเงิน นอกจากนี้เงินกับกฎหมายแล้วยังมีกระแสสังคมที่ทำหน้าที่เป็นศาลเตี้ยคอยตัดสินคนจนและกดทับคนที่ทำผิดพลาดให้ไม่มีทางกลับตัวได้ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการตั้งคำถามถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่มักถูกวิจารณ์ว่า “คนรวยรอดคนจนติดคุก” ซึ่งเป็นกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

3. อุดมการณ์เพศภาวะ เป็นชุดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมที่กำหนดว่า “ผู้ชาย” และ “ผู้หญิง” ควรจะมีบทบาท หน้าที่ พฤติกรรม หรือคุณลักษณะอย่างไร จากการศึกษาตัวบทเพลงแร็ปพบกลวิธีทางภาษาที่ทำให้เห็นถึงการประกอบสร้างเป็นชุดความคิดของอุดมการณ์เพศภาวะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ทุกเย็นที่กลับถึงบ้านต้องเห็นสีหน้าพ่อแม่ที่อึดโรย บนโต๊ะยังมีกับข้าวฝีมือของแม่ที่มันส่งกลิ่นโชย เหนื่อยไหมวันนี้ไปเรียนลูกเป็นยังงัยบ้าง มันเป็นประโยชน์ที่ได้ยินทุกครั้ง เวลาที่เดินเข้าไปข้างในบ้าน แต่ว่าน้ำเสียงของพ่อวันนี้ดูอ่อนแรง ตั้งแต่จำความได้ก็ไม่เคยเห็นมุมของพ่อที่อ่อนแอ เป็นเสียงที่ไม่ค่อยคุ้นหู เห็นภาพที่ไม่ค่อยคุ้นตา พ่อกลับจากทำงานไม่ได้แบกแค้นงานแต่เหมือนแบกความทุกข์มา ไม่ค่อยชอบความรู้สึกแบบนี้”

เพลง ขอเป็นคนของเธอ (ขับร้องโดย นายกรกช อัสวฤทธิกุล: สบาย ZPY)

ตัวอย่างข้างต้นพบว่าการกล่าวถึง “พ่อ” โดยใช้กลวิธีการปฏิเสธ ดังประโยคที่ว่า “ไม่เคยเห็นมุมของพ่อที่อ่อนแอ” ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดว่า “พ่อ” เป็นเพศชายที่จะต้องแสดงบทบาทความเข้มแข็งเท่านั้น นอกจากนี้ ยังปรากฏการใช้อุปมาอุปไมย “พ่อ” ซึ่งเป็นการแสดงมโนอุปมาอุปไมยว่า “พ่อ คือ กรรมกร” โดยพิจารณาจากถ้อยอุปมาอุปไมยที่ปรากฏ คือ คำว่า “แบก” ที่มักใช้กับอาชีพผู้ใช้แรงงานแบกหามซึ่งจะต้องใช้แรงกายทำงานเพื่อความอยู่รอด ในทางตรงกันข้ามยังพบว่า มีคำศัพท์ที่แสดงให้เห็นบทบาทของ “แม่” ได้แก่ “กับข้าวฝีมือของแม่” แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของแม่ซึ่งเป็นผู้ดูแลงานในบ้านที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ วาทกรรมดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงชุดความคิดและการผลิตซ้ำวาทกรรม “แม่บ้านแม่เรือน” ซึ่งเป็นการยกย่องผู้หญิงที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูลูกและปรนนิบัติสามีได้เป็นอย่างดี

4. อุดมการณ์รัฐ เป็นชุดความคิดความเชื่อ และหลักการที่รัฐใช้กำหนดหรือควบคุมเป้าหมายการจัดระเบียบสังคม โดยทำหน้าที่จัดวางรูปแบบของค่านิยมและวิถีชีวิต โดยมีการผลิตซ้ำชุดความคิดความเชื่อดังกล่าวผ่านภาษาเพื่อสร้างความชอบธรรม จากการวิเคราะห์ตัวบทเพลงแร็ปพบว่าการใช้กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างอุดมการณ์รัฐ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หลายสิ่งควรเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่แค่กำลังทำเป็นหุ่นเชิด ข้าวของอะไคร่แพง กินข้าวแกงยังไม่คุ้มเลย ลองมองความจริงที่สะท้อนแต่ละวัน มีแต่การโกงกิน แสร้งทำเป็นคนดี ตั้งภาคิณภาษีกันพลวัน งบประมาณไม่เคยพอโรงพยาบาลต้องพึ่งข้าราชการ วังหาสดางค์ สังคมมีแต่ร่างทรงจอมปลอม ฉาบฉวย ห่วยแตก หาแตกกับความเชื่อ สังคมดูวิกล กฎหมายดูพิกล ตรรกะคนที่เป็นใหญ่ก็พิการ ทุกสิ่งผิด ผิดที่คน ถึงไม่น่าอภิมรณ จงยอมรับหากจากเห็นสังคมนี้เปลี่ยนทิศทาง”

เพลง ตื่นเถิดชาวไทย (ขับร้องโดย นายอภิรักษ์ พิณทอง: ฮอส Darkface)

ตัวอย่างข้างต้นมีการใช้กริยาวิเศษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงภาคีรัฐ ได้แก่ โกงกิน แสร้งทำเป็นคนดี กินภาษี จอมปลอม ฉาบฉวย ห่วยแตก ซึ่งเป็นการสร้างความคิดเชิงลบให้กับรัฐในมุมมองของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำเรียกชื่อ ได้แก่ คำว่า “ร่างทรงจอมปลอม” ที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมต้องหันไปพึ่งพาสีงียัดเหนี่ยวอื่นเพราะระบบหลักไม่สามารถพึ่งพาได้ด้วยเหตุนี้วาทกรรมดังกล่าวจึงเป็นการสะท้อนระบอบอำนาจรัฐที่ยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการบริหารประเทศ

5. อุดมการณ์ประเทศไทย เป็นชุดความคิดที่ต้องการนำเสนอความเป็นประเทศไทย เช่น สถาบันหลักของประเทศไทย คนไทย อาหารไทย และศิลปวัฒนธรรมไทย ผ่านการใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความเป็นมิตร จากการศึกษาตัวบทเพลงเร่พบว่ามีการใช้ภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดที่ทำให้เห็นถึงอุดมการณ์ประเทศไทยผ่านกลวิธีทางภาษาดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เหรียญมันยังมีสองด้าน มุมที่ดีในไทย ไอ้ก็ไม่มองข้าม THAI PEOPLE น้ำใจงาม ยิ้มให้ก่อนที่คิดจะถาม ชาวต่างชาติชอบใจ เพราะมียิ้มสยาม ไหนจะต้มยำกุ้ง ผัดไทย รสชาติอร่อยจับใจ VERY GOOD ฝรั่งเศสบอกว่าถูกใจ ค่าครองชีพก็ถูกไป ไอ้ไม่อยากจะเถียง สุดท้ายคงหอบผ้ามานอนนี้ ในวัยเกษียณ”

เพลง เมด อิน ไทยแลนด์ (ขับร้องโดย นางสาวกชกร เสนหา: ปุ๊ปปุ๊ Pupppup และ นายสุรฉัตร นิมพิท: กาย Guy James)

ตัวอย่างข้างต้นมีการใช้มูลบทเพื่อสื่อข้อความที่ทำให้เข้าใจว่ามีเหตุการณ์บางอย่างปรากฏหรือเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้ว ดังประโยคที่ว่า “เหรียญมันยังมีสองด้าน มุมที่ดีในไทย ไอ้ก็ไม่มองข้าม” ซึ่งเป็นการสื่อสารโดยนัยว่า ก่อนหน้านั้นคนนอกอาจมองว่าประเทศไทยมีแต่ด้านลบ แต่ผู้พูดยกตัวอย่างด้านดีของไทยผ่านการใช้คำและวลีที่มีความหมายเชิงบวก เช่น คำว่า “ยิ้มสยาม” และ “สยามเมืองยิ้ม” ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของคนไทย นอกจากนี้ยังปรากฏการใช้คำศัพท์ที่กล่าวถึงอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เช่น คำว่า “ต้มยำกุ้ง” และ “ผัดไทย” ซึ่งเป็นรายการอาหารยอดนิยมของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

6. อุดมการณ์เมืองและชนบท เป็นการประกอบสร้างชุดความคิดที่สะท้อนถึงอุดมคติของความเป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางความเจริญและความสะดวกสบายกับภาพของชนบทซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวิถีเกษตรกรรมและความบริสุทธิ์แบบไทยดั้งเดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นี่แค่ลองหลับตาแล้วนับถึงแปดสิบ อาหารที่จานละร้อยก็ยังอร่อยน้อยกว่าของแม่อีก ก็แฉดิ หลังจากนี้ต้องลิ้มตาก็ยังไม่เห็นว่าเมืองกรุง การเลือกตั้งจะคืบมา อยู่ในห้องมันอัดอัดความรู้สึกมันคับไป ข้างนอกคนเดินกัน พีบัพแต่ก็ไม่วู๊จะทักใคร และถ้าหากได้มองจากระยะไกล พี่วินซึ่งบนฟุตบาทเห็นแล้วคุณจะประทับใจ”

เพลง ภูมิแพ้กรุงเทพ (ขับร้องโดย นายพัทธดนย์ วงษ์สมัย: เต้ K-Aglet)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นกลวิธีทางศัพท์การใช้คำกริยา “อัดอัด” และ “คับ” เพื่อแสดงความรู้สึกของ “คนเมืองกรุง” ที่เป็นการสื่อสารถึงความโดดเดี่ยวในเมืองใหญ่ นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาแสดงการประชดประชัน ได้แก่ “เห็นแล้วคุณจะประทับใจ” ซึ่งเป็นการกล่าวตรงข้ามกับความจริง เพื่อแสดงให้เห็นความไม่น่าอยู่ของเมืองกรุง นอกจากนี้ยังมีการใช้นามวลี “อาหารที่จานละร้อย” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ชีวิตในเมืองกรุงที่มีค่าครองชีพสูงอันเป็นลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

สถาบันหลักของชาติ และอุดมการณ์ความเป็นชายและความเป็นหญิง ผลการวิจัยที่พบทำให้เห็นว่าหนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองมีบทบาทในการเป็นเครื่องมือที่สำคัญของรัฐสำหรับการปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์เพื่อเป็นกรอบในการใช้ชีวิตและสร้างพลเมืองที่พึงปรารถนาซึ่งเอื้อต่อการดูแลและควบคุมคนในสังคม โดยที่ภาษาไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการสื่อสารข้อมูลเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการกำหนดกรอบความคิด ความเชื่อ และความชอบธรรมของกลุ่มอำนาจในสังคม

ในมิติของปฏิบัติการทางวัฒนธรรม เพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER (พ.ศ. 2561-2562) ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงพื้นที่แห่งความบันเทิงเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการผลิต การแพร่กระจาย และการบริโภคด้วยบท ที่มีอำนาจในการสร้างผลกระทบต่องานสังคมเป็นวงกว้าง และแร็ปเปอร์เป็นผู้ที่อยู่ในบริบทของสังคมและวาทกรรมกระแสหลักของรัฐ ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเป็นผู้ผลิตซ้ำอุดมการณ์ผ่านกลวิธีทางภาษา เพื่อตีแผ่ความจริงในชีวิตประจำวันผ่านบทเพลงซึ่งกระบวนการนี้เป็นการต่อสู้ทางวาทกรรมและทำให้เพลงแร็ปกลายเป็นเครื่องมือทางภาษาที่มีอำนาจในการช่วงชิงพื้นที่สื่อสารของกลุ่มคนอย่างเป็นระบบ

ในมิติของปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม อุดมการณ์ที่ปรากฏในตัวบทไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเอกเทศ แต่มีความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีกับบริบทโครงสร้างทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2561 - 2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุคสมัยไทยตกอยู่ภายใต้ความเหลื่อมล้ำที่ทวีความรุนแรง เพลงแร็ปจึงทำหน้าที่สะท้อนของคนที่ได้รับผลกระทบจากอุดมการณ์รัฐและอุดมการณ์ประเทศไทยแบบจารีต การเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่มีชั้นเชิงเป็นปฏิบัติการทางสังคมที่อาจไม่ได้มุ่งผลิตซ้ำเรื่องความยอมจำนนต่อโชคชะตาหรือระบบอุปถัมภ์ แต่เป็นการโต้ตอบทางอุดมการณ์เพื่อสถาปนาอำนาจและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้ถูกกดขี่ ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงต่อยอดตามกรอบคิดของแฟร์คล็ออย่างชัดเจนว่า ภาษาคือพื้นที่ทางอุดมการณ์และเป็นตัวขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมท่ามกลางบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองไทย

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องอุดมการณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมเพลงแร็ป จากรายการ THE RAPPER Season 1 และ 2 ใช้แนวคิดสำคัญของแนวทางการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ พบว่ามีอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในเพลงแร็ป จำนวน 7 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์คนจน อุดมการณ์เพศภาวะ อุดมการณ์รัฐ อุดมการณ์ประเทศไทย อุดมการณ์เมืองและชนบท และอุดมการณ์ครู นอกจากนี้พบกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างอุดมการณ์ โดยพบกลวิธีในการประกอบสร้างอุดมการณ์ต่าง ๆ จำนวน 9 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ การใช้มูลบท การปฏิเสธ การกลบลเกื้อหรือเบี่ยงบัง การใช้วัจนกรรม การใช้อุปลักษณ์ การประชดประชัน การใช้สัทพจน์ และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถขยายผลสู่การพัฒนาแนวคิดในการศึกษาวาทกรรมทางจิตวิทยาสังคม เพื่อเรียนรู้พฤติกรรมของสมาชิกในสังคม และในบริบททางภาษาไทยยังขาดแคลนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในด้านภาษาในวรรณกรรมประเภทเพลงแร็ปซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่ในรายวิชาทางด้านภาษาศาสตร์และภาษากับสังคมได้เป็นอย่างดี รวมถึงอุดมการณ์ที่ค้นพบนั้นยังสามารถนำไปวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏในตัวบทเพลงแร็ปจากรายการ THE RAPPER Season 3 และ 4 รวมถึงรายการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกวดร้องเพลงแร็ป เนื่องจากตัวบทเพลงแร็ปนั้นมีความน่าสนใจในด้านความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนทำให้สามารถมองเห็นแนวโน้มของการใช้ภาษาที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้การศึกษากลวิธีทางภาษาที่สื่อถึงอุดมการณ์จากตัวบทเพลงแร็ปสามารถสะท้อนความซับซ้อนของการใช้ภาษาในสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและนำไปสู่การพัฒนาทางด้านภาษาให้กับเยาวชนหรือผู้ที่สนใจเป็นลำดับต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- จันทิมา อังคพนิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยธิดา นามโคตร. (2551). *กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นพลเมือง: ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุกรี เจริญสุข. (2532). *เพลงชาติ*. เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. (2550). *คนชายขอบจากความคิดสู่ความเป็นจริง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Creative Thailand. (2561). *แร็ป-ฮิปฮอป ลำนำสะท้อนชีวิตแอฟริกัน-อเมริกัน สู่บทเพลงแห่งเสรีภาพสังคมไทย*.
<https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/rap-hiphop-think-tank>.
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. Edward Arnold.
- Van Dijk, T. A. (2003). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage Publications.